

Se lahko uravnatežimo?

mag. Alenka Burja
Ministrstvo za okolje in prostor
17 oktober 2007

ŠTUDENTSKA ARENA 07

RAST PREBIVALSTVA

- Svetovno prebivalstvo se bo do leta **2050** predvidoma povečalo za polovico, s čimer bo število ljudi na planetu naraslo na približno **9 milijard**. Skoraj vsa rast bo potekala v državah v razvoju.
- Rast prebivalstva bo povzročila neizmeren **pritisk** na naravne vire, na biotsko raznovrstnost in na ekološko ravnovesje planeta. Ker je ta tudi naš dom, moramo spremeniti svoj odnos do naravnih virov in način, kako jih uporabljamo. Spodbujanje trajnostne potrošnje je nujnejše kot kdaj prej.
- **Polovica** svetovnega prebivalstva je starega manj kot dvajset let in **90 %** vseh mladih živi v državah **v razvoju**.

EKOLOŠKI ODTIS

Ali smo potemtakem vsi **enako odgovorni**? Pravzaprav ne. Razlike med državami so ogromne. Severni Američan v povprečju letno potrebuje 9,4 ha, Evropejec 4,8 ha, Afričan 1,1 ha in Indijec 0,8 ha. Te številke izražajo le povprečne vrednosti, saj med bogatejšimi in revnejšimi prebivalci iste države prav tako lahko obstajajo zelo velike razlike.

20 % najbogatejšega svetovnega prebivalstva porabi skoraj **75 % naravnih virov** planeta.

Premoženje **225 najbogatejših** posameznikov je enako letnemu dohodku **47 % najrevnejših** ljudi na svetu oziroma **2,5 milijard** ljudi.

REVŠČINA IN LAKOTA

- Na svetu živi **1,2 milijarde** ljudi v revščini; to je **vsak peti** prebivalec
- Vsake **3,6 sekunde umre** en človek
- **Vsak dan umre 24.000** ljudi

ZARADI LAKOTE

HRANA

- Prehrambene **milje**
- **Razsipavanje** s hrano (30–40 % vse hrane se nikoli ne poje)
- Za **pridelavo** 1 kg rdečega mesa potrebujemo od 25 do 35 kg žita. Piščanec ima manjši okoljski učinek od rdečega mesa: pri enem obroku pomeni 15-krat manjšo okoljsko škodo.
- **Skrb za zdravje** je tesno povezana z izdelki, ki jih uporabljamo za čiščenje in vzdrževanje domov in svojo osebno higieno. Veliko teh sredstev vsebuje **kemikalije**, ki prispevajo k že tako visokim stopnjam onesnaženosti in niso biološko razgradljive.

- *Še posebej priporočljivo se je ogniti barvilom od E 100 do E 180, žveplovemu dioksidu E 220, antioksidantom E 320 in 321 in natrijevemu glutamatu E 621.*

PROMET

Do leta 2030 bo **61 %** svetovnega prebivalstva **urbanega**. Na žalost je **onesnažen zrak** postal ena izmed glavnih značilnosti življenja v mestih; slaba kakovost zraka zaskrbljujoče učinkuje na zdravje ljudi, tako tistih v razvitih državah kot tistih v državah v razvoju.

Po napovedih Svetovne banke (Razvojni kazalci 2005) se bo **število** motornih vozil (zasebnih in komercialnih) do leta 2030 z današnjih **800 milijonov povečalo na 1,6 milijarde**. Povezava tega podatka s projekcijami o številu prebivalstva pokaže, da naj bi takrat svoje vozilo imel že **vsak peti** prebivalec planeta.

Zaradi **odvisnosti** od avtomobilov smo postali **leni**. Skoraj vsako prvo izmed treh potovanj, **krajših od 8 km**, v velikih mestih opravimo z avtomobilom. Kratka potovanja bolj onesnažujejo, saj potovanje z avtomobilom na razdalji 5 km ustvari **10-krat več CO₂** na potnika kakor avtobus in 25-krat več kakor vlak.

TURIZEM

Po podatkih Svetovne turistične organizacije bo **do leta 2020** po vsem svetu potovalo **1,6 milijarde ljudi** (leta 2004 jih je bilo 763 milijonov). *To znaša več kot **10 % proračuna svetovne gospodarske dejavnosti in zagotavlja posredno ali neposredno zaposlitev več kot 200 milijonom ljudi.***

- **60 %** mednarodnega **letalskega** prometa se odvija zaradi turizma
- **Ladje**, ki križarijo po Karibih, vsako leto odvržejo **70.000 ton** odpadkov
- V študiji, ki so jo opravili na Tajskem, so ugotovili, da **70 %** vsega **denarja**, ki ga v tej državi porabijo **turisti, zapusti** Tajsko (prek turističnih agencij, ki so v lasti tujcev, letalskih prevoznikov, hotelov, uvoženih pijač in hrane itd.). Ocene za druge države v razvoju se gibljejo od 80 % na Karibih do 40 % v Indiji.
- Po vsem svetu je v turistični panogi zaposlenih od **13 do 19 milijonov otrok in mladih**, mlajših od 18 let. Pogosto so izpostavljeni težkim delovnim in zaposlitvenim razmeram.

ODPADKI

V **EU** v povprečju več kot **500 kg** komunalnih odpadkov letno/prebivalca. V **ZDA** vsako leto uporabijo in zavržejo skoraj **113 milijard skodelic, 39 milijard kosov jedilnega pribora in 29 milijard krožnikov. Polovica je plastičnih.**

V **Indiji** letno nastane **4,5 milijona ton plastičnih odpadkov**, ki bodo za razgradnjo potrebovali povprečno sto let.

Na odmaknjenih območjih **Tihega oceana**, so velike površine, prekrите s plavajočo plastiko. Največja površina naj bi bila tako velika kot država **Teksas** in se imenuje '**vzhodna smetiščna lisa**'.

Na **Kitajskem** vsako leto odvržejo **4 milijone** osebnih računalnikov.

V 20-tih letih se je število **tv** sprejemnikov v **Aziji** z 42 **povečalo** na **672** milijonov. Če upoštevamo, da je življenjska doba tv sprejemnika v povprečju deset let, lahko pričakujemo, da se je več kot **milijarda** tv-jev, verjetno že začela pojavljati na **smetiščih**.

Okolju prijazno **oblikovanje. Recikliranje:** nastale odpadke lahko znova uporabimo kot surovino pri proizvodnji novih izdelkov. Z vsako **tono** recikliranega papirja prihranimo **17 dreves in 21.000 litrov vode**, zmanjša se onesnaženost, saj je škodljivih izpustov za 30 kilogramov manj, in tudi deponijskih odpadkov je manj za 2,3 m³.

ENERGIJA

V zadnjih **30-tih letih** se je poraba energije povečala za **85 %**. Pričakujemo, da bo poraba **narasla** še za dodatnih **60 %**.

Posledica prekomerne porabe **fosilnih goriv** je nedopustno povišanje koncentracij **TGP** v ozračju, kar ustvarja razmere za **podnebne spremembe**. Kako? V ozračju se zadrži preveč toplote, zaradi česar se planet segreva. Posledica je razpad naravnega podnebnega sistema, kar ima negativne učinke na vseh ravneh. Fosilna goriva so **podcenjena**, saj cene ne upoštevajo vseh **okoljskih in družbenih stroškov**, ki so povezani z njihovim **črpanjem, distribucijo in rabo**. Na drugi strani so **OVE dražji**. To so razmeroma **nove**, inovativne rešitve, ki jih še ne uporabljamo v tolikšnem **obsegu**, da bi se njihova cena lahko znižala.

V **gospodinjstvu ogrevanje** prostorov in vode predstavlja **75 %** vseh stroškov. Tako lahko pričakujemo, da nas bo ozavestilo predvsem naraščanje cen energentov.

VREME

Luknja v ozonski plasti. Ozon je plin, ki je v prizemnih plasteh ozračja strupen. A 25 kilometrov nad tlemi je tanka plast tega plina, ki obkroža planet, izredno koristna, saj nas varuje pred sončnimi žarki. Ta plast je za življenje na Zemlji odločilna. Vpija skoraj vso škodljivo ultravijolično (UV) svetlobo sonca, ki povzroča kožnega denimo raka in očesne bolezni ter poškoduje rastline in živali. Ozonu škodijo plini, ki v stratosferi ostanejo aktivni do 111 let.

Podnebne spremembe. IPCC meni, da bodo povprečne temperature na površju Zemlje do konca tega stoletja globalno narasle za **do 6,4 oC**, če ne bomo naredili ničesar. To lahko sproži resne posledice, vključno s **taljenjem ledenikov**. Rezultat bo **dvig** morske gladine za **18 do 59 cm**, kar bo povzročilo poplavljanje obalnih območij in majhnih otokov. **Ekstremni vremenski pojavi**, kot so orkani, poplave ali suše, bodo pogostejši in silovitejši. Še zlasti bo prizadeta **Afrika**. Do leta 2085 lahko izgine od 25 % do 40 % naravnega okolja vseh živalskih in rastlinskih vrst.

VODA

Pijemo jo, se z njo umivamo, z njo pomivamo posodo in peremo obleko, čistimo svoje domove in avtomobile. Tudi človeško telo je v veliki meri sestavljeno iz nje. Kmetijske kulture ne rastejo brez nje. Voda je nujno potrebna za preživetje vseh živih organizmov. **Brez hrane bi človek še zdržal približno en mesec, brez vode pa samo 5 do 7 dni.** Na zemlji **97%** vse vode predstavljajo morja, ta pa je za človeka skoraj neuporabna. Nekaj **manj kot 1 %** vse vode na Zemlji je primerne za pitje in druge Namene (kmetijstvo, industrijo). Ta oskrba prihaja iz rek, zajetij in podzemnih vodnih zalog.

2,4 milijarde ljudi nima dostopa do pitne vode. Več kot **4 milijarde** ljudi doma nima tekoče vode. V nekaterih predelih **Afrike** ženske in otroci pogosto več kot **5 ur nosijo po 20 l** vode iz najbližjih vodnih virov. V **razvitih** državah pa povprečno mestno gospodinjstvo **vsak dan** porabi **640 l** vode. *Svetovna poraba **ustekleničene vode** je leta **2004** dosegla **154 milijard l**, Celo na območjih, kjer je voda iz pipe primerna za pitje, se povpraševanje po ustekleničeni vodi povečuje – kar povzroča nepotrebne odpadke in porabo velikih količin energije. Ta voda stane več kot bencin.*

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

»Kruta divja zver ni tista za rešetkami kletke, ampak tista, ki stoji pred njo.«

Ljudje si **delimo planet** z vsaj **15 milijoni** drugih živalskih in rastlinskih vrst. Vse imajo pomembno vlogo pri grajenju in ohranjanju kompleksnih ekosistemov, ki podpirajo vse oblike življenja.

Žal vrste zaskrbljujoče hitro **izginjajo**. Znanstveniki ocenjujejo, da je zaradi nenadzorovanega industrijskega razvoja izumiranje vrst med 1.000- in 10.000-krat večje, kot bi bilo sicer. **Aralsko** jezero. Prekomerno izrabljanje rastlin in živali ter njihovih habitatov, vnašanje tujerodnih vrst v ekosisteme, podnebne spremembe, onesnaževanje in bolezni – vse to **ogroža ekološko ravnovesje** med vrstami.

Ni testirano na živalih!

MODA

Moda je jezik znakov in simbolov.

Globalizacija in univerzalne podobe, ki jih 'ustvarja' prek interneta, kina, revij in glasbe, igrajo odločilno vlogo. **Učinek je dvojen**. Na eni strani velikim **blagovnim znamkam** omogoča, da **oglašujejo** in da – kot trdijo nekateri – ljudem vsiljujejo **določen življenjski slog**. **Tako se zdi, da se ljudje, še zlasti pa mladostniki, povsod po svetu oblačijo, jedo in vedejo popolnoma enako**. Življenje teh statusnih simbolov je zelo kratko in žrtve mode bodo morale nove modele kupiti že v manj kot pol leta.

Tekstilna industrija: dva pristopa. Prvi zahteva uporabo naravnih vlaken, kot so **volna, svila, lan, bombaž in konoplja**. Drugi del uporablja umetna sintetična vlakna, narejena iz **naftnih derivatov oz. polimerov**.

Toda tudi naravni **bombaž ni povsem 'čist'**. Zaseda le dobre **3 %** vseh **obdelanih** površin na svetu, je njegova pridelava vzrok za **1/4** svetovne porabe **insekticidov** in **10 % herbicidov**.

Biopolimeri, narejeni iz soje in koruze, pa naravna sintetična vlakna **ingeo** (proizvajalec Cargill-Dow), ki jih pridobivajo z destilacijo rastlinskega sladkorja iz rastlinskega škroba (koruznega). Svojo prvo predstavitev v svetu visoke mode: **Diesel in Versace Sport**.

Izkoriščevalske delavnice.

MEDIJI, OGLAŠEVANJE IN IDOLI

- **Mladi** danes živijo v okolju, **nasičenem z mediji**, in doživljajo neskončne poplave podob in podatkov iz različnih virov. Preplavljajo jih informacije o politiki in aktualnih zadevah, glasbi, znanosti, filmskih zvezdnikih, modi ter o nešteto drugih temah in zadevah. Otroci odraščajo v kulturi, v kateri večino informacij in zabave pridobijo iz medijev: televizije, časopisov, interneta, filmov, radia in revij.

- **Mladina** je za oglaševalce pomembna **ciljna skupina**, ker morajo podjetja na zelo konkurenčnem trgu že od zgodnjega otroštva utrjevati lojalnost do blagovne znamke.

- Raziskava v ZDA ugotavlja, da so najstniki med 12 in 19 letom starosti leta 2004 **porabili 169 milijard dolarjev**, kar je približno 91 dolarjev na teden. Druga iz 2005 pa, bili ameriški otroci med 8 in 18 letom medijem vsak dan **izpostavljeni okrog 8,33 ure**, in da otroci le **10 %** vsega časa, ki ga preživijo ob gledanju televizije, za spremljanje **otroških** programov; preostali čas porabijo za gledanje **programov za odrasle**. **35 %** najstnikov ima televizor v svoji sobi in pred ekranom *jé* svoje obroke.

- Slavne osebnosti

ETIČNO KUPOVANJE

Ustaviti pretirano kupovanje.

Multinacionalke odkrile, da so delavci v državah **v razvoju** dosti **cenejši**.

Delo otrok je očiten primer, ki opozarja na to, da je treba upoštevati razmere in temeljne pravice ljudi. Po ocenah ILO je bilo leta 2000 vsaj **211** milijonov otrok, **starih od 5 do 14 let**, vključenih v gospodarsko dejavnost.

V **Indiji** na tisoče otrok dela v proizvodnji vžigalic in pirotehnik. Za svoje delo dobijo od **48 do 57** centov na dan in delajo približno **10 do 12 ur** dnevno, **sedem** dni v tednu.

V **Pakistanu je 75 %** vseh tkalcev preprog **deklic (pod 14 let)**.

V **Zimbabveju** otroci delajo v **rudnikih** kromove rude in zlata.

Po podatkih nedavne **Unicefove** raziskave okrog **2,5** milijona otrok dela tudi v **razvitih** državah in državah v tranziciji.

Leta 2000 je bilo v nevarno delo vpletenih približno 171 milijonov otrok po vsem svetu.

DRUŽBENA ODGOVORNOST PODJETIJ

URAVNOTEŽENOST

»Veliko ljudi na svetu potrebuje več samo za to, da bi lahko preživali. Veliko preostalih potrebuje predvsem odgovornejše odločitve. Če bi to uravnotežili, bi to pomenilo, da porabimo manj virov, da manj onesnažujemo, potrebe in želje svetovnega prebivalstva pa bi bile še vedno zadovoljene.«

OKOLJE, DRUŽBA, EKONOMIJA

Kaj nam pravzaprav pomeni trajnost? Kaj lahko naredimo, da bi postali odgovornejši? Ali moramo vsi početi isto? Kaj naj naredimo najprej, zavarujemo okolje ali zatremo revščino? Kaj ima prednost, naše ali Zemljino zdravje?

Trajnostna potrošnja ni samo okoljevarstvena tema, pač pa je to koncept, ki promovira dostojno življenjsko raven za vsakogar.

Ključne vrednote izobraževanja za trajnostni razvoj **so:**

- spoštovanje dostojanstva in človekovih pravic vseh ljudi po svetu ter zavezanost k doseganju socialne in ekonomske pravičnosti za vse;
- spoštovanje človekovih pravic prihodnjih generacij in prizadevanje za spoštovanje širše skupnosti in skrb zanjo v vsej njeni različnosti, kar vključuje zaščito in obnovo Zemljinih ekosistemov;
- spoštovanje kulturne raznolikosti in prizadevanje za vzpostavitev lokalne in globalne skupnosti strpnosti, nenasilja in miru.

TRAJNOSTNA POTROŠNJA

Smisel trajnostne potrošnje (TP) je iskanje izvedljivih rešitev na področju **družbenih in okoljskih neravnovesij**, predvsem v bolj **odgovornem** potrošniškem ravnanju. TP je še zlasti povezana s proizvodnjo, distribucijo, rabo in odlaganjem izdelkov oziroma storitev. V tem smislu ponuja celovit premislek o **življenjskem krogu** določenega izdelka.

Namen TP je zadovoljiti temeljne potrebe vseh prebivalcev sveta, zmanjšati presežke in se hkrati izogniti onesnaževanju.

MOČ POSAMEZNIKA

»Trajnostna potrošnja je v svojem bistvu zasnovana na moči posameznikov. Nihče ni nemočen. Vsak se lahko sam odloči, ali bo kupil okolju prijazen izdelek ali ne. Hkrati pa prav ta možnost izbire oblikuje vzorce trajnostne proizvodnje.«

(Kofi Annan, 2004)

VODNIK

K trajnostnemu načinu življenja

Izobraževalni priročnik za odgovorno
potrošnjo

www.youthxchange.net